

Paziņojums presei/2012. gada 27. novembrī

Nepaziņoto noziegumu uz naida pamata ES slēptā rādītāja noskaidrošana

Divi jauni Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūras (FRA) ziņojumi atklāj noziegumu uz naida pamata problēmas apmēru Eiropas Savienībā.

Ziņojums “Uzmanības pievēršana noziegumiem uz naida pamata Eiropas Savienībā: cietušo tiesību atzīšana” ir veltīts pamattiesībām, īpaši pievēršoties cietušo tiesībām. Tajā ir sniegts oficiālo datu par noziegumiem uz naida pamata vākšanas salīdzinošs apskats par 27 ES dalībvalstīm, jo īpaši konstatējot ievērojamās atšķirības starp atsevišķās valstīs savāktajiem datiem, kā arī dažādās pieejas noziegumiem uz naida pamata krimināltiesībās. Tajā ir apzinātas grūtības, ar kurām saskaras dalībvalstis, vācot datus par noziegumiem uz naida pamata un saucot vainīgos pie atbildības, lai atlīdzinātu cietušajiem nodarīto kaitējumu.

Šis ziņojums papildina EU-MIDIS “Dati fokusā” 6. izdevumu “Minoritātes kā noziegumu upuri”. EU-MIDIS ir pirmais apsekojums, kurā ir konkrēti atlasītas etnisko minoritāšu un migrantu grupas visās 27 ES dalībvalstīs. Šajā ziņojumā, kurš ir jaunākais no EU-MIDIS ziņojumiem, ir sniegti dati par respondentu viktimizācijas pieredzi saistībā ar pieciem noziegumu veidiem, sākot ar zādzību un beidzot ar nopietnu vajāšanu. Tajā ir noskaidrots, kurām etnisko minoritāšu un imigrantu grupām ir vislielākais risks ciest rasistiskos noziegumus, par incidentiem ziņojušo cietušo īpatsvars, kā arī šādu incidentu neziņošanas iemesli.

Abi šie ziņojumi palīdz noskaidrot noziegumu uz naida pamata slēpto rādītāju. Ziņojumā “Uzmanības pievēršana noziegumiem uz naida pamata” ir konstatētas būtiskas valstu datu vākšanas metožu nepilnības, kā rezultātā veidojas nepareizs priekšstats par noziegumu uz naida pamata apjomu atsevišķās dalībvalstīs, savukārt izdevumā “Dati fokusā” ir secināts, cik lielā mērā minoritāšu grupas uztver sevi kā cietušos uz rasistiskiem motīviem balstītos noziegumos. Gan šis fakts, gan arī tas, ka par daudziem šiem nodarījumiem netiek ziņots, rada pamatu secinājumam, ka valstīm ir nepieciešams uzlabot noziegumu uz naida pamata datu klasifikāciju un vākšanu, kā arī censties palielināt uzticību tiesībsardzības iestādēm.

Abu ziņojumu konstatējumi cita starpā ir vērtējami kā atbalsts dalībvalstu centieniem ieviest Pamatlēmumu 2008/913/TI par rasismu un ksenofobiju, kurš 2013. gada novembrī tiks pārskatīts. Šis pamatlēmums paredz, ka dalībvalstīm ir jāveic nepieciešamie pasākumi, lai nodrošinātu bargāku sodu piemērošanu par nodarījumiem, kas balstīti uz rasismu vai ksenofobiju, nekā par citiem pārkāpumiem. Pamatlēmums ir pārņemts visu dalībvalstu tiesību aktos, izņemot Beļģiju, Igauniju un Grieķiju.

BŪTISKĀKIE SECINĀJUMI

27 ES dalībvalstis atšķiras pēc datiem, kurus tās uzskaita un publisko par noziegumiem uz naida pamata, kā rezultātā visā ES rodas datu vākšanas nepilnības (1. tabula). Oficiālie dati par noziegumiem uz naida pamata bieži vien neatspoguļo patieso situāciju uz vietas.

1. tabula. Oficiālie 2010. gadā publicētie ar noziegumiem uz naida pamata saistītie dati, ņemot vērā uz aizspriedumiem balstītu motivāciju ES dalībvalstīs

ES dalībvalsts	Rasisms/ ksenofobija	Antisemitisms	Seksuālā orientācija	Ekstrēmisms	Reliģiska neiecietība	Islamofobija	Nepatika pret romiem	Invaliditāte	Dzimumidentitāte	Cits/ nav precizēts
AT	✓ 64	✓ 27		✓ 335		✓ 8				✓ 146
BE	✓ 924	✓ 2	✓ 58							✓ 49
BG	✓ n/a									✓ n/a
CY	✓ 32									
CZ	✓ 226	✓ 28		✓ 252			✓ n/a			
DE	✓ 285	✓ 1,166		✓ 20,811						
DK	✓ 62		✓ 30		✓ 10					✓ 37
EE										✓ 86
EL	✓ n/a									
ES	✓ n/a		✓ n/a							
FI	✓ 741	✓ 4	✓ 43		✓ 52	✓ 15		✓ 20	✓ 5	
FR	✓ 886	✓ 466		✓ 127		✓ 100				
HU	✓ n/a									✓ n/a
IE	✓ 122	✓ 12								
IT	✓ n/a									✓ n/a
LT	✓ n/a	✓ n/a								✓ n/a
LU	✓ 24									✓ n/a
LV	✓ n/a									✓ n/a
MT	✓ n/a									
NL	✓ 1,168	✓ 286	✓ 660	✓ 139	✓ 108	✓ 93	✓ 4	✓ 7	✓ 17	✓ 668
PL	✓ n/a	✓ n/a	✓ n/a			✓ n/a	✓ n/a	✓ n/a		✓ n/a
PT	✓ n/a									✓ n/a
RO										
SE	✓ 3,786	✓ 161	✓ 770	✓ 444	✓ 552	✓ 272	✓ 145		✓ 31	✓ 818
SI	✓ n/a				✓ n/a					
SK	✓ 114			✓ 51						
UK	✓	✓	✓		✓			✓	✓	
Anglija, Velsa un Ziemeļirija	31,486	488	4,883		2,007			1,569	357	
Skotija	4,513	448			693			50	14	

Jautājums: kas ir noziegums uz naida pamata?

Atbilde: noziegumi uz naida pamata ir vardarbība, draudi un nodarījumi, kuru pamatā ir rasisms, ksenofobija, reliģiska neiecietība vai personas invaliditāte, seksuālā orientācija vai dzimumidentitāte. Tomēr šī nav oficiāla definīcija, jo katrai dalībvalstij ir atšķirīgs noziegumu uz naida pamata definējums un to apkarošanas līdzekļi.

Jautājums: kuras grupas ir galvenie noziegumu uz naida pamata mērķi ES?

Atbilde: ES šobrīd pastāvošās datu vākšanas kārtības dēļ ir sarežģīti pietiekami precīzi noteikt galvenās grupas, pret kurām ir vērsti noziegumi uz naida pamata, jo starp dalībvalstīm pastāv lielas atšķirības saistībā ar datu klasifikāciju un vākšanu (skatīt 1. tabulu). Lielākā daļa uzskaita rasistiskus/uz ksenofobiju balstītus noziegumus (25 dalībvalstis), antisemitiskus noziegumus (12), uz seksuālo orientāciju balstītus noziegumus (8), ekstrēmistu noziegumus (7), reliģiski motivētus noziegumus (6), kā arī uz islamofobiju balstītus/preto musulmaņiem vērstus noziegumus (6). Tikai četras dalībvalstis uzskaita oficiālos datus par noziegumiem, kuru pamatā ir cietušā dzimumidentitāte, romu tautība vai invaliditāte.

Ir svarīgi atcerēties, ka cilvēkam nav obligāti jābūt kādai no viņam piedēvētajām īpašībām, lai viņš kļūtu par cietušo uz aizspriedumiem balstītā noziegumā, ko nereti dēvē par “noziegumu uz naida pamata”. Pat ja pārkāpējiem tikai *šķiet*, ka kādam piemīt noteiktas īpašības, tas jau var būt pietiekams motīvs uzbrukumam.

Jautājums: kādā veidā noziegumi uz naida pamata ietekmē cietušos?

Atbilde: noziegumos uz naida pamata cietušajiem tiek nodarīts kaitējums tikai tā iemesla dēļ, kā viņus uztver. Pierādījumi liecina, ka noziegumiem uz naida pamata ir liela ietekme uz cietušajiem daļēji tāpēc, ka viņi nevar vērtēt viktimizāciju kā vienkāršu neveiksmi. Tā vietā viņi ir spiesti pieņemt, ka tiek aizskarta viņu sociālā identitāte un ka viņiem saglabājas atkārtotas viktimizācijas risks.

Viņiem veidojas lielas bailes, nervozitāte un zūd uzticība, kā rezultātā viņu pieredze ļoti ievērojami atšķiras no citu veidu noziegumos cietušo pieredzes. Uz aizspriedumiem balstītas vardarbības nodarītais fiziskais kaitējums nereti ir daudz maznozīmīgāks salīdzinājumā ar tās izraisīto spēcīgo netaisnības un pazemojuma sajūtu.

Naida izpausmes ietekmē ne tikai cietušos, bet arī viņu ģimenes un konkrēto sabiedrības daļu plašākā izpratnē. Bailes var vērsties plašumā ģimenes vai grupas kopējās sociālās identitātes dēļ.